

УДК 378:377-051]:656

Катерина Гляненко

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ В ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТУ

У статті зазначається, що з метою забезпечення підготовленості майбутніх фахівців транспортної галузі до професійної діяльності, державними документами в галузі вищої професійно-педагогічної освіти визначено модернізацію освітнього процесу, оновлення його змісту, форм і методів. Система професійної підготовки повинна будуватися з урахуванням необхідності формування всіх її компонентів. Проблема професійної підготовки фахівців транспортної галузі в закладах вищої освіти є об'єктом уваги як теоретиків педагогіки вищої школи, так і педагогів-практиків.

В Україні майже 85 % обсягу всіх перевезень вантажів і 93 % пасажирів забезпечується автомобільним транспортом, тому розвиток і підвищення ефективності транспортної галузі може істотно вплинути на її економічний стан. За насиченістю і темпами зростання кількості дорожньо-транспортних засобів різних видів Україна наближається до передових розвинутих країн світу.

Особливу роль у досягненні прогресу мають виконувати представники транспортної еліти, інженерно-педагогічні, інженерно-технічні працівники й адміністративно-управлінський персонал, розробляючи та вдосконалюючи технологічні процеси, проводячи актуальні наукові пошуки, висококваліфіковану професійну підготовку, сприяючи оперативному впровадженню у виробництво різного роду інновацій, застосовуючи у практичній діяльності високоефективні важелі ринкової економіки та використовуючи при цьому засоби інформаційної та комп'ютерної техніки.

Ключові слова: *автотранспортна галузь; регіональні об'єднання виробничників, освітян і науковців; проблеми організації навчально-виховного процесу; координація наукових робіт; підприємства сервісного і фірмового обслуговування автомобілів.*

The article states that in order to support training of future specialists of the transport industry for professional activity, state documents in the field of higher professional-pedagogical education determined the modernization of the educational process, updating its contents, forms and methods. The system of professional training should be based on the need to form all its components. The problem of professional training of the transport industry professionals in higher education institutions is the focus of both the theorists of higher education pedagogy and practitioners.

In Ukraine, almost 85 % of the total freight traffic and 93 % of passengers is provided by highway transport, so the development and increase of efficiency of the transport industry can significantly affect its economic situation. Due to the saturation and growth rates of road vehicles of various types, Ukraine is approaching the advanced developed countries of the world.

Representatives of the transport elite, engineering and pedagogical, engineering and technical staff and administrative and management personnel should play a special role in achieving progress, developing and improving technological processes, conducting actual scientific researches, highly qualified professional training, facilitating the prompt introduction into production of various types of innovations, using in practical activity highly effective levers of a market economy and using the means of information, computer technology.

Key words: *transport industry; vocational and pedagogical education, professional training, transport industry specialists, innovations.*

Оптимізація освітнього процесу професійної підготовки фахівців транспортної галузі у закладах вищої освіти є однією з актуальних і важливих питань сучасної професійної освіти. З'ясовано, що ця проблема на сьогодні ще не достатньо досліджена в теоретичному і методичному аспектах, що заважає повною мірою використовувати освітній потенціал вищої школи в Україні. За таких умов потребують дослідження, обґрунтування та розробки концепція і модель означеної підготовки, з'ясування основних елементів структури професіограми майбутнього фахівця в галузі транспорту, визначення та формулювання компонентів його готовності до здійснення інженерно-педагогічної діяльності (Професійна освіта. Транспорт). Тому вважаємо за необхідне проаналізувати окреслені питання більш ґрунтовно.

Глибокі соціально-політичні, духовні й економічні зрушення, що відбуваються в Україні, спонукають до реформування системи освіти, що має забезпечити умови розвитку й реалізації кожної особистості, пріоритетність загальнолюдських цінностей, формування поколінь, здатних навчатися протягом життя, створення й розвиток цінностей громадянського суспільства. Вирішити ці завдання спроможний лише педагог із яскраво вираженими творчими здібностями, здатний до організації своєї професійної діяльності на інноваційному рівні, тому на сьогодні проблема підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності має важливе педагогічне й соціальне значення.

Професійна підготовка фахівців транспортної галузі у закладах вищої освіти є об'єктом уваги як теоретиків педагогіки вищої школи, так і педагогів-практиків.

Останнім часом особлива увага зосереджена на різних аспектах проблеми формування професійної компетентності педагога, що стала предметом досліджень таких науковців, як: Т. Добутько, І. Зязюн, О. Запе-

соцький, Н. Лобанова, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Олійник, С. Сисоєв, Н. Талізїна, Є. Шиянов.

У роботах відомих педагогів Я. А. Коменського, Й. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинського, філософів М. Вебера, М. С. Кагана проаналізовані основні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців. У сучасних публікаціях В. Байденка, В. Беспалька, Е. Зеєра, Н. Розова, В. Сластьонїна розглядаються змістовні характеристики професійної підготовки і проблеми вищої професійної освіти. Специфіці професійної інженерно-педагогічної діяльності присвячені дослідження О. Абдулліної, О. Карпової, Н. Кічук, З. Курлянд, Н. Ничкало, О. Оглобліної, А. Семенової, Р. Хмелюка, О. Цокура, Г. Щедровицького.

Теорія і практика виробничого навчання майбутніх фахівців педагогічно-інженерного напрямку, напрями її оптимізації і переорієнтації на сучасну парадигму підготовки таких фахівців, створення прозорої, доступної наскрізної схеми практичної підготовки, яка дозволить врахувати специфіку професійного навчання для фахівців кожного освітнього ступеня (рівня) – «молодшого спеціаліста», «бакалавра», «магістра», ще недостатньо вивчена в теоретичному та методичному аспектах, спроможних до відповідальності, своєчасності, обґрунтованості грамотних рішень розглядається у наукових, психолого-педагогічних і методичних джерелах фрагментарно.

Проблема підготовки може розглядатися у багатьох аспектах: психологічному (врахування нахилів, індивідуальних особливостей); моральному (позитивне ставлення до інженерно-педагогічної професії); практичному (оволодіння системою професійно-педагогічних знань, умінь і навичок [3]. У дослідженнях науковців (В. Андрущенко, В. Бондар, І. Зязюн, Б. Корольов) наголошується на необхідності підготовки фахівців нової генерації, спроможних адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід упродовж усього життя. На цьому акцентують увагу вчені, розглядаючи різні аспекти проблеми удосконалення змісту підготовки фахівців транспортної галузі. Сутність підготовки інженера-педагога, шляхи її здійснення розкрито у працях Е. Ф. Зеєр, Л. З. Тархан.

Метою статті є дослідження й обґрунтування особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців галузі транспорту у закладах вищої освіти.

Прагнення людини реалізувати себе через свою професійну діяльність є однією з основних культурних цінностей. Професійна освіта розглядається як соціокультурний інститут, цілісний процес навчання і виховання фахівця. Результатом професійної освіти є особистість, що володіє системою знань, умінь і навичок загального та професійного рівня, має комплекс якостей, що сприяють активному і продуктивному виконанню професійної діяльності, її вдосконаленню і розвитку самого професіонала. У контексті дослідження явища професійна освіта розглядається як педагогічна освіта. Її сутність розкривається в такому визначенні: вища професійна освіта – це соціальний

інститут, який забезпечує: відтворення та вдосконалення кадрового потенціалу всіх сфер суспільного, матеріального і духовного виробництва, сприяє економічному, політичному, культурному функціонуванню та розвитку суспільства; особистісне становлення особистості як професіонала, що відбувається у закладі вищої освіти в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого навчання змісту і способам професійної діяльності на ґрунті повної загальної середньої освіти й завершується здобуттям певного освітнього ступеня. Сьогодні, коли освіта є однією з пріоритетних цінностей життя, зростає значущість педагогічної діяльності. З метою забезпечення підготовленості майбутніх фахівців транспортної галузі, державними документами в галузі вищої освіти визначено модернізацію освітнього процесу, оновлення його змісту, форм і методів.

Система професійної підготовки повинна будуватися з урахуванням необхідності формування всіх її компонентів у взаємозв'язку. При цьому, виходячи з закономірностей поєднання в змісті інженерно-педагогічної підготовки загального, особливого та індивідуального можливо визначити принципи і умови організації процесу підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Незаперечним є той факт, що транспорт належить до провідних галузей господарського комплексу будь-якої держави. В Україні майже 85 % обсягу всіх перевезень вантажів і 93 % пасажирів забезпечується автомобільним транспортом, тому розвиток і підвищення ефективності транспортної галузі може істотно вплинути на її економічний стан. За насиченістю і темпами зростання кількості дорожньо-транспортних засобів різних видів Україна наближається до передових розвинутих країн світу.

Але за рівнем розвитку й ефективністю функціонування українська автотранспортна галузь значно поступається традиційно автомобільним країнам, і до вагомих причин такого відставання насамперед слід віднести відсутність чіткої взаємодії між окремими гілками галузевої еліти (інженери, освітяни, науковці).

Незважаючи на те, що всі етапи чітко детерміновані і перебувають у тісному взаємозв'язку, етап експлуатації є визначальним, що зумовлюється цільовим призначенням автомобіля і структурою витрат за період життєвого циклу, досягаючи 90 % сумарних витрат, а його здійснення є предметом виробничої діяльності автотранспортної галузі. Основними складовими цієї діяльності є транспортування вантажів і пасажирів, а також проведення технічного обслуговування та ремонту дорожньо-транспортних засобів, кожна з яких потребує динамічного розвитку та вдосконалення їх технологічних процесів.

Концепція професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі транспорту побудована на таких основних положеннях: спрямування на формування особистості фахівця, який був би конкурентоспроможним на вітчизняному та європейському ринку праці; створення належних умов для набуття творчого потенціалу, рефлексії власної діяльності, здатності

особистості до неперервного саморозвитку на основі об'єктивних законів суспільства та природи, техніки і технологій з урахуванням екологічного та морального імперативів, гармонійного розвитку освіти, виробництва, суспільства і природи; необхідність урахування історичних здобутків у створенні моделі підготовки фахівців. Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі транспорту забезпечується реалізацією трьох взаємозв'язаних напрямів: перший – формуються професійні (інженерно-педагогічний цикл) знання майбутніх фахівців; другий – на основі певної виробничої функції визначаються типові завдання діяльності та формується необхідна система професійних умінь, яка, з одного боку, інтегрує набуті професійні знання з різних фахових дисциплін, а з іншого – зумовлює якість їхньої професійної діяльності в суспільстві; третій – на основі комплексу умінь формується професіоналізм, компетентність майбутнього фахівця, досвід професійної діяльності.

Особливу роль у досягненні цього мають виконувати представники автотранспортного напрямку, інженерно-технічні, інженерно-педагогічні працівники й адміністративно-управлінський персонал, розробляючи та вдосконалюючи технологічні процеси, проводячи актуальні наукові пошуки, сприяючи оперативному впровадженню у професійну підготовку різного роду інновацій, застосовуючи у практичній діяльності високо-ефективні важелі ринкової економіки та використовуючи при цьому засоби комп'ютерної техніки.

Високоякісну підготовку таких фахівців мають здійснювати навчальні заклади з дотриманням сучасних вимог до обсягів і рівня знань випускників, з урахуванням усього спектра їхньої майбутньої інженерно-педагогічної діяльності та здатності до співпраці в межах глобалізованої міжнародної транспортної мережі.

Як зауважує В. Нестеренко [4], професійна підготовка є конкретизацією поняття «підготовка», де термін «професійна» звужує все різноманіття способів існування підготовки до певної сфери застосування людиною набутих знань, умінь і навичок – професії.

На думку К. Чарнецькі, різні сторони поняття «професія» розкривають такі положення: професія людини є джерелом матеріальної підтримки її самої, родини, суспільства; професія людини є інструментом її чітких дій; оволодіння професією є суспільним і культурним обов'язком людини; професія становить особистісну цінність особистості; оволодіння професією є життєвою необхідністю особистості; професія та праця для індивідів є сенсом життя й розвитку; професія дає шанс для самореалізації особистості людини; професія людини може бути репрезентована формою вираження гордості й самоповаги; професія людини визначає її місце в поділі праці.

Одне з найбільш повних визначень поняття професійної підготовки наводить Т. Танько, зазначаючи, що професійна підготовка – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в

особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною й підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати [5]. Систему професійної підготовки педагогічних кадрів дошкільної освіти Ю. Косенко, розглядає як специфічну галузь педагогічної освіти, що цілковито на неї орієнтована, у головних вимірах структурно її повторює й розвивається в напрямках еволюції останньої.

Вивчення психолого-педагогічних джерел засвідчує функціонування у науковому обігу понять «професійна підготовка», «професійно-педагогічна підготовка», «підготовка до педагогічної діяльності». Практично всі вони певною мірою стосуються підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

Узагальнюючи праці вчених (А. Алексюк, О. Дубасенюк, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, В. Лозова, В. Сластьонін, Н. Хмель), відзначаємо, що педагогічна підготовка майбутніх фахівців транспортної галузі є цілісною динамічною педагогічною системою, структура, зміст, методика реалізації якої спрямована на оволодіння студентами майбутньою професійною діяльністю, їхнє особистісне зростання.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми професійної підготовки фахівців транспортної галузі дозволив нам зробити висновок про те, що готовність фахівців транспортної галузі до професійної інженерно-педагогічної діяльності передбачає педагогічні здібності, знання і вміння, необхідні для успішного виконання професійної діяльності; а також «налаштування» на здійснення цієї діяльності. Професійна підготовка здійснюється відповідно до основних нормативних документів, навчального плану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
2. Сидоренко В. П. Транспортна академія України як інноваційний штаб ринкових перетворень у транспортній галузі // Автошляховик України. – 2001. – № 1. – С. 18–21.
3. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш.шк., 1999. – 199 с.
4. Сластенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование / В. А. Сластенин // Профессиональная подготовка учителя в системе высшего образования. – М. : Высшая школа, 1982. – С. 14–19.
5. Шанц Е. А. Професійна підготовка студентів ВНЗ як цілісна педагогічна система / Е. А. Шанц // Теорія і практика освіти у сучасному світі : матеріали міжнар. наук. конф. – СПб. : Реноме, 2012. – № 3. – С. 383–386.